

OF ECONOMIC LEGAL RELATIONSHIPS APPEAL OF TECHNOLOGIES IN UKRAINE: PROSPECTS OF REVISION

Davydiuk A.

The article is devoted to the scientific problems of realization of economic and legal regulation of relations connected with circulations (transfer) of technologies in Ukraine. The aim of article is making propositions for perfection of Ukrainian legislations.

Key words: technology, innovations, innovative activity, technological policy, market of technologies, state adjusting of economic activity.

УДК 346.54:671

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ВИРОБІВ ІЗ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ І ДОРОГОЦІННОГО КАМІННЯ

К. В. Єфремова, кандидат юридичних наук, провідний наук. співробітник
НДІ Правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

Розглянуто господарсько-правові засоби правового регулювання виробництва виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Проаналізовано недоліки ліцензування, державного пробірнього контролю і контролю якості виробів саме у цій сфері виробництва. Запропоновано шляхи їх удосконалення.

Ключові слова: господарсько-правові засоби правового регулювання, виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, ліцензування, пробірний контроль, контроль якості.

Актуальність проблеми. Промислова галузева політика держави у тій чи іншій сфері виробництва відображується і закріплюється у державній програмі розвитку галузі, яка в свою чергу реалізується шляхом застосування господарсько-правових засобів регулювання з метою досягнення економічних і соціальних цілей цієї політики. Цілями застосування господарсько-правових засобів впливу на економічні відносини слід визнати фактичну врегульованість суспільних відносин, адекватну встановленому режиму правового регулювання. Але за своїми змістовними ознаками мета такого регулювання визначається досягненням певних якісних і кількісних економічних показни-

ків, які демонструє галузь виробництва виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння.

Питання промислової політики порушували у своїх наукових працях В. Мамутов, Д. Задахайло, О. Шаповалов, К. Письменна, І. Мілейко. Проте предметно засоби господарсько-правового регулювання діяльності у сфері виробництва виробів дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння в господарсько-правові науки не досліджувались.

Метою цієї статті є аналіз господарсько-правових засобів регулювання у сфері виробництва виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння в умовах світової економічної кризи та складної політичної ситуації у країні для пошуку шляхів удосконалення механізму правового впливу на економічну політику держави.

Виклад основного матеріалу. Господарсько-правові засоби регулювання, що застосовуються у цій сфері виробництва, за своєю спрямованістю є контрольними, забезпечують всебічний облік дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, а також захист прав споживачів і промислових покупців. Але відсутні засоби, спрямовані на державну підтримку галузі, відсутнє стимулювання високотехнологічного виробництва, експортного потенціалу.

Першим господарсько-правовим засобом, що пронизує усі стадії виробництва такої кінцевої продукції вартістю як ювелірні вироби, є ліцензування. В умовах сучасного стану розвитку економіки ліцензування виступає універсальним господарсько-правовим засобом регулювання. Шляхом ліцензування можна впроваджувати нові технології, якщо цей процес розгорнутий у часі та поділений на етапи, що тим самим реалізовує інноваційну функцію ліцензування.

Механізмом реалізації ліцензування є отримання ліцензії для легітимації суб'єкта господарювання у цій сфері виробництва і дотримання ліцензійних умов згідно з Наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства фінансів України від 26 грудня 2000 р. № 82/350 «Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з виготовлення виробів з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння, торгівлі виробами з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння» [3]. Функціями ліцензування виробництва і реалізації ювелірних та побутових виробів є моніторинг суб'єктів, контроль за використанням дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, інвестиційно-інноваційна функція, забезпечення конкурентоздатності продукції. Але фактично за допомогою цього господарсько-правового засобу виконується лише перша функція, що підтверджують приголомшливі цифри лише за три квартали 2008 р.: 40 тонн металу було використано на виробництво ювелірних виробів, а отримало державне пробірне клеймо 80 тонн продукції [5], що свідчить про недоскона-

лість механізму реалізації контролю за використанням матеріалів, а отже, і ліцензійних умов, і самого ліцензування. Так, за Наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства фінансів України від 1 серпня 2001 р. № 102/362 «Порядок за додержанням ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння; з виготовлення виробів дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння, торгівлі виробами з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння; зі збирання, первинної обробки відходів і брухту дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння» під час перевірки ліцензійна комісія перевіряє наявність відповідних документів і регламентів, а відповідність дійсності вимог до рівня технології, комплексу технологічного обладнання, умов ефективного та безпечного його використання, комплексного і раціонального використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, що повинні міститись у регламенті, чи взагалі наявності необхідного рівня технологій не перевіряється.

Наступним господарсько-правовим засобом регулювання виробництва ювелірних і побутових виробів є пробірний контроль якості. Державний пробірний контроль за якістю виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння відбувається шляхом обов'язкового клеймування ювелірних та побутових виробів, виготовлених з дорогоцінних металів суб'єктами підприємницької діяльності в Україні. Але законодавець ототожнює державний контроль за якістю дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та виробів з них із пробірним контролем.

Згідно з ч.1 ст. 15 Закону України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» [1] Державний пробірний контроль за якістю дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, виробів з них та матеріалів, що містять дорогоцінні метали, за виконанням операцій із зазначеними цінностями провадиться Міністерством фінансів України та підпорядкованими йому органами, які відповідно до нормативно-правових актів здійснюють державний пробірний контроль. До таких органів належать Державна пробірна служба і казенні підприємства пробірного контролю, утворені на базі державних інспекцій пробірного контролю відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2000 р. № 732 «Про утворення Державної пробірної служби та казенних підприємств пробірного контролю» [4]. У рамках державного пробірного контролю відповідно до ч. 2 ст. 15 Закону України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорого-

цінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» ці органи провадять:

– обов'язкове клеймування ювелірних та побутових виробів, виготовлених з дорогоцінних металів суб'єктами підприємницької діяльності в Україні, якщо зазначені суб'єкти не мають акредитованої в установленому порядку Держстандартом України лабораторії;

– обов'язкове клеймування всіх увезених на територію України юридичними та фізичними особами ювелірних та побутових виробів, виготовлених з дорогоцінних металів з метою їх реалізації (крім увезених для власних потреб); клеймування провадиться за наявності митної декларації та документа про сплату ввізного мита і акцизного збору;

– клеймування ювелірних та побутових виробів, виготовлених з дорогоцінних металів, за заявками юридичних та фізичних осіб;

– випробування, контрольні та арбітражні аналізи матеріалів, що містять дорогоцінні метали, ювелірних та побутових виробів, що містять дорогоцінні метали, за заявками суб'єктів підприємницької діяльності, фізичних осіб та зверненнями правоохоронних органів.

Так, згідно із зазначеним Законом клеймування — це пробірно-технологічна операція нанесення відбитку державного пробірного клейма на ювелірні та побутові вироби з дорогоцінних металів, а державне пробірне клеймо — знак встановленого єдиного зразка, що засвідчує цінність виробів із дорогоцінних металів.

Тобто законодавець ототожнює державний контроль за якістю дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та виробів з них із пробірним контролем, який здійснюється тільки до ювелірних і побутових виробів, а не до усіх виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння і лише в частині щодо змісту дорогоцінного металу в сплаві виробу, а перевірку якості самого виробу пробірний контроль не включає. Це стосується тільки виробів із дорогоцінних металів, а перевірку якості дорогоцінного каміння і виробів із нього проводить Державний гемологічний центр України, який відповідно до закону входить до сфери управління Міністерства фінансів України і проводить незалежну експертизу та контроль за якістю сировини і виробів з дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння, а також виробів з ними, експертну оцінку дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння.

Виходячи з того, що міждержавний стандарт ГОСТ 30649–99 «Сплави на основі благородних металлов ювелирные. Марки» фактично і юридично застарів, бо, здобуваючи нове імпордне устаткування, вітчизняні майстри зіштовхуються з неодмінною умовою — працювати на сплавах, які за вітчизняними мірками є нестандартними. Саме тому великий обсяг уже існуючої продукції випадає з технічних норм. По-перше, це невідповідність чинному законодавству,

зокрема вимогам п. 3.1.2 ДСТУ 3527–97 «Вироби золотарські з коштовних металів», який вимагає: «Матеріали, що застосовуються для виготовлення виробів, повинні відповідати вимогам діючих стандартів і технічних умов», а також п. 2.2 Інструкції про здійснення державного експертно-пробірного контролю за якістю ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, затвердженою Наказом Міністерства фінансів від 5 лютого 2004 р. за № 143 та зареєстрованою Міністерством юстиції від 25 березня 2004 р. за № 369/8968, яка, зокрема, теж вимагає таке: «Допустимі відхилення проби сплаву дорогоцінного металу (за абсолютною величиною) у виробках та хімічний склад золота і сплавів на основі золота, срібла, платини і паладію мають відповідати вимогам міждержавного стандарту ГОСТ 30649–99 «Сплавы на основе благородных металлов ювелирные. Марки» та технічним умовам на ювелірні сплави, розробленим відповідно до ДСТУ 75.1-00013480-001–2003 «Система галузевої стандартизації України. Розробка, зміст, узгодження і реєстрація технічних умов, які регламентують вимоги до ювелірних сплавів». Таким чином, гармонічне і ефективне функціонування і розвиток ринку виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння не можливе без розробки і впровадження нових технічних умов і введення нових стандартів якості.

Паралельно з цим слід поєднати контрольні функції щодо виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, а ювелірні вироби частіше за все поєднують і ті й інші, а отже, державний контроль якості виробів повинен охоплювати і пробірний контроль, і гемологічний, і звичайний контроль якості продукції, а не тільки кількості дорогоцінного металу у виробі. Саме тому необхідне розроблення нових стандартів якості виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, а також і нового чи оновленого органу державного контролю із більш широким колом об'єктів, тих, що не охоплює державний пробірний контроль, а саме виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння промислового призначення (прилади, інструменти, лабораторний посуд та інші вироби, що виготовлюються з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння і призначені для наукових, виробничих, медичних та інших цілей).

Реформа механізму контролю якості повинна відбуватися у рамках зваженої, чітко опрацьованої державної правової політики у сфері видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння і виробів із них шляхом запровадження законодавчих заходів. Нова конфігурація механізму контролю якості в названій сфері може формуватися в межах альтернативних підходів щодо конкретних форм законодавчої політики держави. Так, однією з таких форм може бути розроблення нового Закону України «Про якість виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння», а іншою — може стати суттєве вдосконалення достатньо детального розділу у кодифікованому Законі України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та

контроль за операціями з ними» через інкорпорацію до його тексту окремого структурного підрозділу стосовно контролю якості за виробами із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Як видається, перший варіант є більш доцільним, адже йдеться про оптимізацію системи контролю якості, яка здійснюється через моделювання більш ефективної. Але оскільки практики застосування запропонованої моделі не існує, тому правомірно передбачити певну необхідність подальшої модернізації цього важливого сегмента організаційно-господарських відносин, а отже, і певну динаміку законодавства в названій сфері. Тому окремий спеціальний закон щодо відносин забезпечення якості уявляється більш доцільним, адже такий варіант дозволяє стабілізувати законодавче регулювання в інших сегментах у формі Закону України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними».

Іншою великою категорією товарів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння є промислові вироби. Питання щодо господарсько-правових засобів регулювання виробництва і реалізації промислових виробів законодавець вирішує неоднозначно. Згідно з Ліцензійними умовами провадження господарської діяльності з виготовлення виробів з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння, торгівлі виробами з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння певна категорія операцій із промисловими виробами із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння підлягає ліцензуванню, а саме: виготовлення інструменту та інших виробів технічного призначення із застосуванням природних і технічних алмазів, оптова, роздрібна торгівля промисловими виробами з дорогоцінних металів (дріт, пластини, фільтри тощо). Але не підлягає ліцензуванню господарська діяльність, пов'язана з виготовленням виробів, у процесі виробництва яких використовуються дорогоцінні метали і дорогоцінне каміння (платино-родієві термопари, тиглі, алмазні олівці тощо), з виготовленням виробів, у процесі виробництва яких дорогоцінні метали і дорогоцінне каміння використовуються у складі обладнання, приладів електронної техніки, комплектувальних виробів тощо, з виготовленням виробів, у процесі виробництва яких використовуються срібловмісні світлочутливі матеріали.

Виключення з порядку ліцензування таких видів господарської діяльності, що пов'язана з використанням дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, викликає сумніви. Предметом регулювання, як уже зазначалося, є ринок виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння як такий, що у свою чергу розділений нами на два основні сегменти: ринок ювелірних виробів і ринок виробів промислового призначення. Таким чином, у змісті правового регулювання ринку виникає певна суперечність. З одного боку, сфера дії Закону України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і викорис-

тання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» має поширюватися на весь ринок виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, в тому числі на сегмент ринку виробів промислового призначення, для чого законодавець використовує такий універсальний засіб державного регулювання господарських відносин, як ліцензування. З другого боку, правовий механізм реалізації ліцензування в галузі, а отже, і доступу суб'єкта господарювання до діяльності на ринку спрямовано на ліцензування діяльності саме на ювелірному ринку. В той же час стосовно господарських відносин, що виникають на ринку виробів промислового призначення, можна констатувати наявність низки аналогічних, але не менш значущих публічних інтересів порівняно з такими, що виникають на ринку ювелірних виробів.

Будь-яке використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння здійснюється за умов визначення потреби у дорогоцінних металах і дорогоцінному камінні на основі технічно й економічно обґрунтованих і затверджених прогресивних норм використання. А усі нормативно-правові акти щодо регулювання господарської діяльності, пов'язаної з використанням зазначених металів, спрямовано на жорсткий контроль і облік дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Таким чином, логічно дійти висновку про те, що будь-яка діяльність пов'язана з використанням цих металів і каміння підлягає ліцензуванню.

Щодо підтвердження якості промислових виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння — пробірний контроль не поширюється. Так, згідно із Законом України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» не підлягають обов'язковому клеймуванню в органах, які здійснюють державний пробірний контроль, напівфабрикати і зливки з дорогоцінних металів; сухозлітка жовта і сухозлітка срібна; прилади, лабораторний посуд та інші вироби, що виготовляються з дорогоцінних металів і призначені для наукових, виробничих, медичних та інших цілей. Не звертаючи увагу на особливий статус матеріалів, із яких виготовлені ці вироби, законодавець не включив промислові вироби із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння до переліку виробів, що підлягають обов'язковій сертифікації. Метою такої сертифікації є підтвердження якості продукції, відповідності її галузевим стандартам, запобігання реалізації і використанню продукції, небезпечної для життя, здоров'я та майна громадян.

Висновки. Слід констатувати, що існування прогалин у системі господарсько-правового регулювання даної діяльності негативно позначається на стані правового господарського порядку в цій сфері правового регулювання. Гармонічне і ефективне функціонування і розвиток ринку виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння не можливі без розроблення і впровадження нового механізму контролю якості виробів як промислового призначення, так і ювелірних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними : Закон України від 18 листопада 1997 р. № 637 // Офіц. вісн. України. — 1997. — № 50. — С. 2.
2. Про затвердження ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння : Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Міністерства фінансів України від 26 грудня 2000 р. № 82/350 // Офіц. вісн. України. — 2001. — № 3. — Ст. 100.
3. Про утворення державної пробірної служби та казенних підприємств пробірного контролю: постанова Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2000 р. № 732 // Офіц. вісн. України. — 2000. — № 18. — Ст. 744.
4. Морина Б. Au из тени / Б. Морина // Бизнес. — 2008. — № 13(792). — С. 83–86.

ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВЫЕ СРЕДСТВА РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРОИЗВОДСТВА ИЗДЕЛИЙ ИЗ ДРАГОЦЕННЫХ МЕТАЛЛОВ И ДРАГОЦЕННЫХ КАМНЕЙ

Ефремова К. В.

Проведен комплексный анализ хозяйственно-правовых средств регулирования в сфере производства изделий промышленного назначения из драгоценных металлов и драгоценных камней и ювелирных изделий. Акцентировано внимание на недостатках применяемых средств правового регулирования и предложены пути их усовершенствования.

Ключевые слова: хозяйственно-правовые средства регулирования, изделия из драгоценных металлов и драгоценных камней, лицензирование, контроль качества, пробирный контроль.

THE ECONOMIC-LEGAL REGULATION MEAN AT THE PRECIOUS METALS AND JEWELS PRODUCTS MARKET

Yefremova K. V.

Article is dedicated to the complex analysis of economic-legal regulation means at the precious metals and jewels products market: licensing of separate it is products of industrial use and jewels production, quality control. Actualizes this article the absence of the proper legislative base, which leads to the competition of lawful standards. The main theoretic and practical positions as to the national legislation

improvement concerning precious metals and jewels production and use have been worked out formulated.

Key words: economic-legal regulation means, precious metals and jewels products, licensing, quality control.

УДК 342:32

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ

*Д. Д. Задихайло, НДІ державного будівництва
та місцевого самоврядування НАПрН України*

Розглянуто проблему становлення в Україні державно-правового механізму формування та реалізації регіональної політики держави, підвищення його ефективності шляхом взаємодії з органами місцевого самоврядування та представниками регіонального бізнесу.

Ключові слова: *регіональна політика держави, стратегія розвитку регіонів, взаємодія органів публічної влади, міністерство регіонального розвитку та будівництва в Україні.*

Актуальність проблеми. Поділ публічної влади в суспільстві на сферу власне державної влади і на сферу повноважень органів місцевого самоврядування поставив питання не тільки щодо межі та чіткості такого поділу, а й про необхідність визначення правових форм та механізмів взаємодії між ними. До запровадження місцевого самоврядування в суспільно-політичну та правову реальність українського життя в 90-ті роки ХХ ст., в тому числі з прийняттям Конституції України, проблема взаємодії місцевих рад та їх виконкомів з центральними органами державного управління так гостро не стояла, адже усі вони утворювали єдину систему органів державної влади. Запровадження місцевого самоврядування принципово змінило структурування публічної влади в країні і логічно поставило питання щодо її ефективної взаємодії у внутрішньосистемному сенсі. Це досить красномовно ілюструє зміст Закону України «Про місцеве самоврядування України», який відповідно до його преамбули визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, але в той же час структурно не містить окремих підрозділів або навіть статей, якими б було врегульовані умовно «зовнішні» відносини з іншими видами суб'єктів публічної влади, і це враховуючи перма-